

Den Haag, 5 september 2013

Bij brief van d.d. 5 juli 2012 zond u mij een brief van de Vereniging Voor Nader Onderzoek Rechtspleging (VVNOR) over de benoeming van deskundigen in civiele zaken door raadsheren van het gerechtshof Den Haag met het verzoek om een reactie.

Naar aanleiding van uw brief heb ik de Raad voor de rechtspraak om een reactie gevraagd. De Raad heeft het Hof Den Haag om nadere informatie gevraagd.

Op basis van de reactie van de Raad deel ik u het volgende mee.

De Stichting Forensische Mediation heeft als doel forensische mediators op te leiden. Deze mediators kunnen op verzoek van de rechter een deskundigenbericht opstellen in vastgelopen echtscheidingen, waar er niet op normale wijze overeenstemming bereikt kan worden tussen partners en waar het kind ernstig wordt bedreigd.

Bestuurslid van de Stichting is o.a. de heer Van Leuven, die tevens raadsheer bij het Hof Den Haag is. De heer Van Leuven is ook een van de opleiders van de Stichting. De heer Labohm, raadsheer bij het Hof Den Haag, was tot 1 oktober 2012 eveneens bestuurslid bij de Stichting. Beide raadsheren wijzen deskundigen in ouderschapsonderzoeken aan. Deze samenloop moet worden gezien in het licht van de wijze van introductie van zogenaamde forensische mediation. Met ingang van 1998 werd gezamenlijk gezag na scheiding tot hoofdregel. Er is echter een groep ouders waarbij de scheiding vastloopt. Voor deze groep ouders is de zogenaamde forensische mediation ontwikkeld. Forensische mediation is in feite deskundigenonderzoek als bedoeld in art 198 e.v. Rv. De heer van Leuven was één van de initiatiefnemers van forensische mediation. Later kreeg de forensische mediation de benaming van ouderschapsonderzoek, een term die nu algemeen wordt gehanteerd.

In 2003/2004 heeft bij het gerechtshof 's Hertogenbosch een eerste pilot met de nieuwe werkwijze plaatsgevonden. Gezien de eerste positieve resultaten met het ouderschapsonderzoek leek het wenselijk het ouderschapsonderzoek een meer structurele vorm te geven. Daarom werd in 2005 de Stichting Forensische Mediation opgericht, vooral door toedoen van de heer Van Leuven. De heer Labohm, eveneens raadsheer in Den Haag, had inmiddels toenadering gezocht voor financieel deskundigenonderzoek. Er waren op dat moment circa twintig deskundigen. De Stichting Forensische Mediation introduceerde een opleiding met examen en een register. Na het volgen van de opleiding en het met succes afleggen van het examen, konden cursisten in het register van de Stichting worden ingeschreven. Gedurende een korte tijd waren ook rechters betrokken bij het afnemen van de mondelinge examens. Rechtbanken en hoven hebben van 2005 tot 2008 ouderschapsonderzoekers en financieel deskundigen benoemd. Het bijzondere van de nieuwe werkwijze was dat scheidende of al gescheiden partijen eerst de mogelijkheid werd geboden om met begeleiding door de benoemde deskundige de geschillen die hen verdeeld houden geheel of gedeeltelijk op te lossen. Tegelijkertijd verrichtte de deskundige onderzoek en rapporteerde hij, bij het ontbreken van een volledige overeenstemming, aan de rechter. Deze kon, mede op basis van het deskundigenbericht een beslissing nemen over de resterende geschillen.

In 2008 is een pilot gestart bij alle hoven die doorliep tot 2012. Juist bij de hoven dienen zich echtscheidingszaken aan waarin sprake is van langdurig geëscaleerde verhoudingen en scheidende of al gescheiden partijen en partijen nog maar moeilijk tot overeenstemming komen. Deze pilot wordt op dit moment geëvalueerd. De resultaten worden begin 2014 verwacht.

De Stichting heeft inmiddels circa 60 deskundigen opgeleid. Besloten is tot afsplitsing van een Vereniging, die de belangen van de leden/deskundigen moet gaan behartigen. De Stichting zal het register blijven beheren.

De heren Van Leuven en Labohm hebben baanbrekend werk verricht om de nieuwe werkwijze vorm te geven, zowel bij het initiëren van dit type onderzoeken bij de gerechten als bij het opleiden van deskundigen. Er waren nog geen anderen die de benodigde expertise hadden die nodig is om de deskundigen de finesses van het ouderschapsonderzoek bij te brengen. Maatschappelijk gezien is het van groot belang dat vastgelopen scheidingen, waarbij ook kinderen betrokken zijn, een mogelijkheid krijgen om deze situatie te doorbreken en een betere situatie voor betrokkenen te creëren.

Hoewel deze samenloop duidelijk voort is gekomen uit de inspanningen van de heer Van Leuven en de heer Labohm voor het ontwikkelen van het ouderschapsonderzoek, moet vanzelfsprekend worden vermeden dat dit de schijn van belangenverstrengeling wekt. Het docentschap van de heer Van Leuven bij de Stichting Forensische Mediation is inmiddels opgenomen als nevenfunctie in het register van nevenfuncties. Het is inmiddels ook gebruikelijk dat in een juridische procedure waarbij deskundigen benoemd worden, door de betrokken raadsheren wordt aangegeven dat men met een bepaalde deskundige in het bestuur heeft gezeten of zit, dan wel dat deze deskundige is opgenomen in een register dat wordt beheerd door een stichting waarin de betrokken raadsheer zitting heeft in het bestuur.

Wat betreft de specifieke rechtszaak die de VVNOR (kennelijk) aan de orde stelt, is het niet aan mij om een oordeel te vellen. Het gaat hier immers om een rechterlijke uitspraak en de totstandkoming hiervan. Inmiddels kan wel worden opgemerkt dat een wrakingsverzoek in verband met de vermeende belangenverstrengeling van de heer Labohm en de deskundige Hak door de wrakingskamer op 3 mei 2013 niet-ontvankelijk is verklaard, met de uitdrukkelijke overweging dat het wrakingsverzoek in geval van ontvankelijkheid zou zijn afgewezen omdat er geen objectief gerechtvaardigde schijn van belangenverstrengeling bestond. De wrakingsbeslissing is bij deze brief ingesloten.

Als bijlage zend ik u een overzicht van de gang van zaken bij het tot stand komen van een ouderschapsonderzoek. Deze procedure biedt voldoende waarborgen voor een evenwichtige behartiging van alle betrokken belangen.

De Minister van Veiligheid en Justitie,
I.W. Opstelten

Doel van het deskundigenonderzoek

Het doel van het deskundigenonderzoek is dat scheidende of reeds gescheiden partijen de mogelijkheid wordt geboden om met een stevige begeleiding van de deskundige tot een gedeeltelijke of volledige overeenstemming te komen in de geschillen die hen verdeeld houden. Daarnaast verricht de deskundige onderzoek en rapporteert hij, bij gebrek aan overeenstemming, aan de rechter, die mede op basis van het deskundigenbericht een beslissing kan nemen over de resterende geschillen.

Benoeming van deskundigen

Tijdens de mondelinge behandeling wordt aan partijen voorgehouden dat het hof een deskundige wenst te benoemen. Partijen kunnen zich ter zitting uitlaten of een of drie deskundigen moeten worden benoemd. Voorts wordt partijen de gelegenheid geboden om zelf een deskundige aan te wijzen. De benoeming geschiedt conform art 194 Rv. De benoeming van de deskundige is altijd een meervoudige beslissing. De praktijk wijst uit dat in het merendeel van de gevallen het hof op verzoek van partijen een deskundige moet benoemen. De naam van de deskundige wordt tijdens de mondelinge behandeling genoemd en aan partijen wordt de gelegenheid geboden om daarop te reageren. In financiële zaken worden de vragen voor de deskundige geformuleerd op een regiezitting in aanwezigheid van advocaten van de partijen en partijdeskundigen. Op zitting wordt een plan van aanpak voor het deskundigenonderzoek geformuleerd in aanwezigheid van alle partijen en hun advocaten. Partijen en hun advocaten zijn direct betrokken bij het onderzoek. De communicatie tussen deskundigen en advocaten met het hof verloopt via de griffier.

Kosten van de deskundige

Voor ouderschapsonderzoeken binnen de pilot bij de hoven is in overleg met het ministerie van Veiligheid en Justitie een maximumbedrag van € 4.500,- per zaak afgesproken. Indien er minder uren worden besteed, wordt het eindbedrag lager. In financiële zaken is de situatie anders, het gaat om gecompliceerde zaken met een groot financieel en soms ook maatschappelijk belang, bijvoorbeeld als een onderneming met werknemers deel uitmaakt van de boedel. De kosten verbonden aan een dergelijk onderzoek kunnen variëren van € 7.500,- tot € 65.000,-. Partijen wordt ter zitting al meegedeeld dat de kosten van een deskundige hoog zijn. Financiële deskundigenonderzoeken worden pas gelast nadat een regiezitting heeft plaatsgevonden waarbij de gevolgen van een onderzoek worden doorgenomen. Als het belang een onderzoek niet rechtvaardigt of een van de partijen geen onderzoek wil, komt er geen financieel onderzoek. Als er wel een onderzoek komt, dient een voorschot te worden betaald. De deskundigen dienen een urenadministratie bij te houden. Voor de deskundige wordt betaald, krijgen partijen de gelegenheid om te reageren op de hoogte van de declaratie van de deskundige. Na de reactie wordt het salaris van de deskundige vastgesteld. Partijen kunnen, als zij de kosten voor een deskundige te hoog vinden, alsnog proberen een schikking te bereiken.

Deskundige en deskundigenbericht

Deskundigen hoeven in principe niet ingeschreven te staan in het register van de Stichting. Wel dient gewaarborgd te zijn dat zij voldoende kwaliteit hebben.

Van deskundigen die geregistreerd staan in het register van de Stichting Forensische Mediation is de kwaliteit gewaarborgd. Partijen worden altijd in de gelegenheid gesteld om te reageren op het deskundigenbericht. Meestal worden de reacties aan het deskundigenbericht gehecht. Verder wordt aan partijen de gelegenheid gegeven om schriftelijk dan wel ter zitting te reageren op het deskundigenbericht, of om een conclusie na het deskundigenbericht te nemen.

Onderzoek naar ouders of kinderen

Sinds 2008 wordt steeds een psycholoog benoemd. Daarnaast wordt steeds meer een advocaat en een psycholoog benoemd, omdat het zowel om gedragskundige als juridische aspecten gaat. De deskundige verricht geen onderzoek naar ouder of kind. Het gaat om het begeleiden van de ouders, zodat zij na scheiding het gezamenlijk gezag kunnen dragen. Er vindt geen individueel onderzoek plaats met testen etc. wel merk ik op dat het ouderschapsonderzoek zich nog in een opbouwfase bevindt en dat de werkwijze varieert. Alle deskundigen zijn echter aan een wettelijk tuchtrecht onderworpen, zodat hun optreden steeds getoetst kan worden.